

játékszín

TARJÁN TAMÁS

Sötét van

A Coriolanus
a Katona József Színházban

Kellemetlen, feszengtető félhomály. Visszaverődő, a rozsdás falaktól rőten elmoskolt fényfoltok. Vakoskodás. Mintha az éjszakába készülne zuhanni a pusztuló világ. Szembántón megnyíló fénykapu a színpad mélyén: a bizonytalan forrású túl sok világosság kontrasztja a sötétséggel. Föl-le kattintott kézilámpák vallató élessége. Kaszaboló, izgatott sugarak: kardok, kaszák villanása. Nagyra nőtt, orgyilkos árnyak az alakok sarkában. A sajátjuk vagy másoké. A reflektorok lerántják az arcról az álarcot, vagy épp kámzsában hagyják a fejeket.

Az előadástereztetés első vagy utolsó mozzanata volt-e a fényhatások kimunkálása? Mindegy. Székely Gábor színpadán *lön sötétség*. Nem bevilágította – besötétítette a *Coriolanus* jeleneteit. Akárha állandóan éjszaka lenne. Éji felleg súlyosodik a történetre.

Shakespeare e kevésbé kedvelt és ritkán sikeres tragédiájában Cajus Marcius – a Petőfi-fordítás így adja a nevét – legyőzi a Rómát fenyegető volszkokat. Az ellenség vezére, Aufidius már sokadszor kényszerül térdre előtte. A hős beveszi Corioli városát, kiérdeklődik a Coriolanus melléknevet. A konzuli jelölést is. De mert ő, a büszke patrícius, tudvalevően, véleményét nyíltan és indulatosan hangoztatva, gyűlöli az *alacsony tömeget*, a nép visszavonja iménti igentől szavazatait, s nemrég választott képviselői, a a tribunosok révén köztételt elé vonja Róma legnagyobb fiát. Coriolanust – mert, úgymond, zsarnoki hatalomra tört – száműzik. A kiveret ember ellenségeihez megy, ahol azonban nem halál, de fővezérség vár rá: a bosszúszomjas (színlag barátkozó) Aufidius kettőt akar ütni egy csapásra. Rómát elfoglalni, Coriolanust eltenni láb alól. Az áruló vezette sereg csak az anyai könyörgésre fordul vissza az Urbs falai alól. A Coriolanus nélkül maradt, magatehetetlen Rómát megmenti e második árulás – Cajus Marciust agyonverik, mint egy kutyát. Bevégeztett.

Nagy, tágas, a maguk módján ünnepi

helyszíneket kívánna a *Coriolanus* huszonkilenc epizódjának többsége. Palotát, fórumot, a „Capitolt”, nyilvános teret, hadi tábornak, csatamezőt. Zászlócskákat, zászlókat, lobogókat kellene fúnia a szélnek. Hiszen centrum mindegyik, ahol a gabonánság és a háború miatt forrongó köztársaság sorsdöntő, lényegi ügyei intéződnek, dőlnek el.

Székely László díszlete városperemi, sötét világvégi. Huzatos, rideg; árad belőle a diszharmonia. Döngő vastáblák, a térbe belemetsző traverzek, dülöngő kerítések. Egy pad mintha pályaudvarra emlékeztetne. Mintha a nagy megfutókat várná. A Tolsztojokat.

Ez a tetthely nem a gazdagoké és nem a szegényeké: egyikükhöz sem tartozik. Majdhogynem *senkiföldje*. A látvány azonban – melynek kegyetlenül, mesterien metszett összképében csak a baloldalt, elöl elhelyezett, szerephez egyszer is alig jutó kút fölösleges – a maga anyagszerűségével mégiscsak képes közvetett beszédre. Ez az a táj, *hol zápfog rág, a város érdes része*. Coriolanus egy lenyűgöző morális program tragikus zsenijeként emelkedik föl és bukik el. De *innen* és *ezért*. Gyűlölni, kell is gyűlölnie, ostromoznia a plebset – mégsem Aufidius cselvetése, hanem ez a vidék a sorsa. Ez az élettér a halálának motiválója. Ez a *gyármező*, a maga kétkezi embereivel. És körös-körül a láthatatlanul halmozódó, hegyekbe gyűlő ócskavassal.

A dráma Bertolt Brecht átdolgozta változatának 1965-ös, nemzeti színházbeli előadását, Major Tamásnak a berlini Weckwerth-Tenschert-féle rendezést tudatos másoló, nagyot – és *hasznosat* – bukó interpretációját nem láttam. Látam viszont hét évvel ezelőtt a Royal Shakespeare Company produkcióját, Terry Hands színpadra állításában, Alan Howarddal a főszerepben. Az ő minden értelembe fölületes szerepformálásán kívül főként az állandóan felelősségre vonó megszólításokra emlékszem: *Korá-jo-lée-nősz!* Szinte mindig szótagolva, elnyújtva, szünetek közt vagy különösen emelt hangon mondták ki e nevet, a nevet, amelyet ők adtak neki. Noha maga szerezte diadalával; s noha maga nem kérte. Coriolanust abban az előadásban a névadás ceremóniájával nem egyedivé és magafölöttivé tette, hanem önmagába és tulajdonává sorozta a nép. A névvel együtt az emberre és a tetteire is jogot akart szerezni. Alan Howard oly-

kor hangosan fölkapogó Coriolanusa nem a gőg: a mindenáron őrzött szuverenitás jegyében fordult az övéi ellen. A saját egyszerűségével, egyetlenségével provokált: nem nyájat akarok látni! Nem arctalanul egymás nyomában tülekvőket!

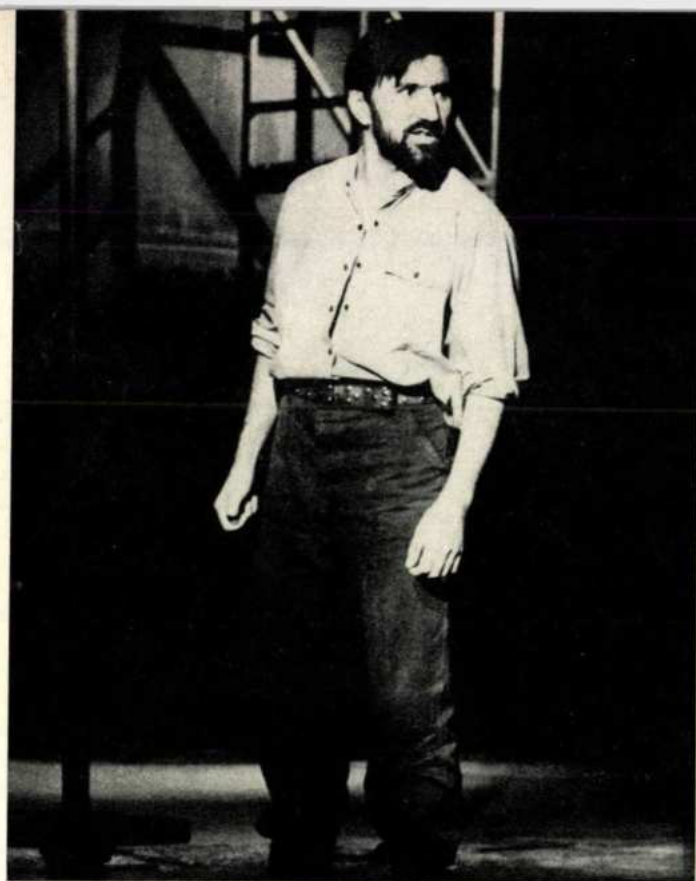
Kitetszett, hogy nem a néppel van baja, csak ezzel a néppel. Mely csupán népség.

A darabot, meglehetősen pontatlanul, sokszor szokták „monodrámanak” nevezni a Shakespeare-irodalomban. Igaz ugyan, hogy a főszereplő utolsó lehetéig *mondja a magát*, egyénisége azonban gazdagon rajzolt, és egymást is motiváló viszonyrendszerek középpontjában áll. Coriolanus teljes embersége nem ítéhető meg pusztán a néppel való konfliktusa alapján (és a nép semmi esetre sem tekinthető osztatlannak). Sorsdöntő az Aufidiusval való különleges kapcsolat, és döntő kérdés, mifélek azok a szálak, melyek a vezért, a közembert családjába kötik, anyjához, feleségéhez fűzik. Székely Gábornak elsősorban azért sikerült kiváló előadást létrehoznia, mert valamennyi emberi viszonylatnak végére járt. Legalábbis azokban az esetekben – az esetek döntő többségében –, amikor a szikra valóban végpontok közötti fényiramlás. Amikor a figurák a palló egyik és másik végén állnak farkasszemet nézve, s a vágyak, akaratok, parancsok deszkaszála oly keskeny, hogy csakis az egyik mehet át rajta. Mély és megrendítő tehát a Coriolanus–Aufidius, a Coriolanus–Volumnia, a Coriolanus–Virgilia, illetve a Coriolanus–nép viszony; kevésbé érdekes a „köztes” szereplőkhöz való kapcsolódás. Ezt lényegében a – úgy vélem, kellőképp meg nem rövidített, és fordításbeli gondokkal is küszködő – mű eleve magával is hozza dramaturgiájában. Menenius Agrippa, a két tribunus: Sicinius és Brutus, valamint Cominius, Titus Lartius, Valeria és egy-két mellékalak a szituációk sodrából és a színészi beleérezéstől függően jár jobban vagy rosszabbul – de közülük amúgy is csak három van döntő befolyással a dráma menetére.

Minden bonyolultsága ellenére is még mindig a legegyszerűbb a Coriolanus–Aufidius viszony, noha Székely ezt: az ellenséggel vagy legalábbis ellenféllel való bánás, a hozzá való közelítés problematikáját kivételes gonddal kezelte. Az I. felvonás 8. színében, amikor a

Shakespeare: Coriolanus (Katona József Színház). A címszerepben: Cserehalmi György

Aufidius szerepében: Eperjes Károly

római vezér immár ötödször bírja le a volszokot, s megadhatná a kegyelemdőfést, a párbajozás a viszonylag azonos fizikumot és készültséget hangsúlyozza ugyan, de a silány jellem, a sunyiság már közben is vereségre ítéli, húzza le a földre Aufidiust. A lovagias – és undorodó – Coriolanus futni hagyja nemtelen ellenfelét; hiszen, ha kell, legközelebb megint ő kerekedik fölül. Eperjes Károly kitűnően ért ahhoz, hogy kis pillantásokkal, aprózott mozdulatokkal, lepipuskás módon keresse Coriolanus (azaz akkor még csak Cajus Marcius) esetleges gyengéit, s mivel ilyet nem talál, azt a belső reménytelenséget is kivetíti arcára, ami a katonaeMBER végső csődjé: tudom, hogy becsületes csatában mindig én húzom a rövidebbet! Amikor később a száműzöttet megjátszott barátsággal magához vonja, ugyanez az alárendeltség érződik, s mert ki is mondatik, szinte bedőlünk a mézesmázos Aufidius ármányának. Eperjes, aki általában „behozza” a figurát, és egy sebességgel, egy lendülettel végig is csinálja, de – mert szerepei sem nagyon kívánták – nem szokott váltani, most még a „félre”-szövegeiben is a derék és a hitvány, a bölcselgő és a bosszuló között hintáztatja az alak lelkületét. Csak hangerejével gazdálkodik rosszul: nem mindig érteni, mit mond, pedig ide a „konceptiózus suttogás” sem vezethet.

A Coriolanus végső visszakozása miatt nagyhatalmi, egyeduralmi reményeiben keserűen csalatkozó – vagyis tulaj-

donképp hatodszor is alulmaradó – Aufidius a vérszomjas összeesküdtek kezére adja örök legyőzőjét. De alig vonszolják elő a tetemet, Eperjes megint az álnok kettős játék hangján tud megszólalni: „Elmult haragom, / S bú száll reám. Emeljétek fel őt, / Három legjobb vitézem; a negyedik / Magam leszek... / Csak tisztelettel emlegessük őt. / Segítsetek.”

Természetesen Székely Gábor számára evidencia volt, hogy ez a befejezés szinte szó szerint azonos a *Hamlet*ével. „Négy százados / Emelje Hamletet, mint katonát, / A ravatalra: mert belőle, ha / Megéri, nagy király vált volna még. / Útján kövesse harci tisztelet” – hangzik Arany János magyarításában. A Katona József Színház előadásának záróképe messzemenően kihasználja a párhuzamot. Aufidius annyival jobb – rosszabb? – Fortinbrasnál, hogy ő részt is vállal a végtisztesség megadásából. Megbánta vétkeit – vagy van pófája hozzá. A sírba csúsztatás pillanata mint a *Hamlet*-bemutatók állandósult metaforája jelenik meg, de itt nem az előzmények, összefüggések a lényegesek, hanem az, hogy a látvány és a szöveg a jóval ellentmondásosabb egyéniségű Coriolanust Hamlet-szerűvé magasztosítja. Székely ezzel az átjátsztatással is nyomatékosítja, hogy szerinte Coriolanus monumentális figura, akiben a hibákkal szemben a nagy értékek dominálnak.

(Az iménti és a későbbi *Coriolanus*-

idézetek Petőfi Sándor fordításából valók, noha „az előadás szövege Eörsi István fordításának felhasználásával készült”. Eörsi pedig Petőfiének a felhasználásával; hogy még nem egészen véglegesre, azt a Brecht-féle *Coriolanust* fordító Vas István egyes passzusainak átvétele jelzi. Ez a keveredés igen előnytelen, annál is inkább, mert Székely határozottan *nem* Brecht átiratát vette elő: annak alapján nehéz lett volna ilyen Coriolanust mintázni.

A fedve maradó műhelyproblémákon túl a mostani tolmácsolás az újrafordítások egyik döntő nehézségével szembesít ismét. Klasszikus költőink Shakespeare-átültetései ma már nem teljes egészükben alkalmasak a színpad számára – ami nem azt jelenti, hogy teljes egészükben alkalmatlanok! Így van ez már évtizedek óta, s a rendező, a színész, a dramaturg – ha suba alatt is – mindig elvégezte-beiktatta a több-kevesebb szükséges javítást. Gondolom, érzékenyebb lelkű s irodalmunk fordításkincseit féltő literátorok sem elleneznék, ha a régiek mellé merőben újak is készülnének. Csakhogy Petőfi, Arany, Vörösmarty nagyon sok részletben olyan megoldásokra lelt rá, amelyeket nem kezdett ki s tán nem is fog kikezdeni az idő.

Milyen utak járhatók tehát? Legkézenfekvőbb a „mozaikos” megoldás, vagyis megőrizni a megőrizhető, s ahhoz hangoltan újrafordítani, ami avult vagy pontatlan. Igaz, az őrzendőben is mennyi a pontatlanság...! Ennek az eljá-

Rajhona Ádám (Menenius Agrippa) és Máthé Erzsi (Volumnia)

Cserhalmi György (Coriolanus) és Bodnár Erika (Virgilia)
(Iklády László felvételei)

rásnak a hátulütője, hogy a mai fordítót nem engedi messzire szakadni a régi stíltől.

Kívánatos volna a radikálisan új szöveg kimunkálása – ehhez viszont klaszszikusaink fordításaiba *nem nézni* bátor, virtuóz tudású poéták – vagy tökéletes színpadismeretű, rögvest a mondott s nem az olvasott szövegre ügyelő-fülszó dramaturg-fordítók kellene. **Eörsi István** vagy mások akár.

Változatlanul számba jön – és a vegyes fordítástechnikával szemben egyelőre vonzóbbnak tetszik – a régi magyarítások tapintatos, csak a legszükségesebb pontokon elvégzett, hozzáértő igazítása. Nem az érthetőséggel van baj – e követelménynek száz-százötven év teltevel is jobbára sorról sorra megfelelnek –, hanem a mondhatósággal: a nagyon gyakori közbevetéses szerkezetekkel, a színpadon váratlanul mulatságosan ható szófordulatokkal és így tovább.

Ha az elvi kérdésektől és a bevégzettségtől függetlenül vizsgáljuk, **Eörsi** fordításának bizonyos jelenetekben nagyon sokat köszönhet az előadás. Nála sokkal mellbevágóbb, hevesebb a száműzéskép; a *mai* néző számára elevenebb, tisztább a szöveg szociális töltése, jellegzetesebb a nép hangja. De azért illő lett volna a színlapra Vas István – és Petőfi Sándor nevét is kinyomtatni.

Bodnár Erika (Virgilia) jóvoltából, átszellemült néhány játékerce révén az előadás egyik megrendítő mozzanata lesz, *mit veszít* a maga igazának föltépett

terepéről a családi tűzhely békéjéhez vissza nem húzódó férfi. Hogy Cserhalmi György jeleskedni fog a nagy indulatú vezér szerepében, azt sejteni lehetett, de hogy ilyen jó társ lesz az intímabb hangulatú, meghittebb pillanatokhoz, azt talán kevésbé. Ketten kétféleképp értik és értetik meg, hogy magánélet és közélet, a szerelem erkölcsé és az életidea erkölcsé nem lehet eggyé. Bodnár Erika a maga tünékenységével mint fátylat lebbenti meg az áttetsző asszonyalakot. Akinek most már nem marad más, mint remegve inteni csatába induló férje után, vagy sóhajtón rámosolyogni, ha visszatért. Aki szeret, és akit szeretnek, mindhiába. Valeria, a barát és társalkodónő szerepe igencsak hálátlan, de Ronyecz Mária energikusan élvkereső alakot hoz. Mennyi otthoni boldogság nem lett volna Coriolanus osztályrésze, ha véletlenül ezt a nőt veszi el!

Cajus Marcius nem születhetett más anyától, mint a katonás lelkületű, csakis fia nyilvános dicsőségét, közsikereit áhító Volumniától. Ő az, aki szenvedni, meghalni engedné – de megalázkodni nem. Aztán – maga fog megalázkodni, Rómának kegyelmet koldulni. Ő, az anya. Nemhiába nőnemű az Urbs szó is a latin nyelvben. A kiszolgáltatott város és a letérdepelt anya: együtt *anyakép*. Úgy véljük, az anyamotívum s e vonzó-taszító, mindenképp példaadó jellem megmutatása kiváltképp ambíciója lehetett Székely Gábornak, és egyik sarkköve elemzésének. Sajnos azonban Máthé Erzsi megbetegedett, s így ez a művész-

egyéniségéhez olyannyira illő szerep gazda nélkül maradt. Azaz maradt volna, ha Koós Olga lefegyverző szakmai tudással és színészi eleganciával villámgyorsan át nem vállalja a figurát, megmentve a premiért. Teljesítményének és áldozatkészségének csak elismeréssel adózhatunk: száraz, fojtott és fojtó *mater* ő, aki mintha eltökélte volna, hogy az étlettel együtt a halált is adja gyermekének. Megközelíthetetlen lélek – könyörgése ezért is megrendítő.

A testámentumhagyó anya helyett a fölényes nagyasszony jelenik meg most már Máthé Erzsi alakításában: ő nem katalizálja fia sorsát, maga ítéli e sorsára.

S ha Coriolanus valóban az a figura, akinek majd befejezésül mondjuk, akkor nagyon is lényeges, miként szól bele életébe és halálába, létébe és elmúlásába az anya, vagyis *Az Anya*. Immár nem a személy, hanem akivé-amivé jelképesen emelkedik.

Székely előadásvezetésének döntő tényezője a nép árnyalt, egyénített ábrázolása. Arctalan tömeget utálni ellenszenves arisztokratizmus. Arccal bíró aljaemberekkel vitába szállni, ősi római szokás szerint tőlük a konzuláshoz szükséges szavazatokat egyesével összekoldulni – erőpróba és vesszőfutás.

Ám vajon tényleg aljaemberek-e ezek a véleményüket oly könnyen cserélő, megtéveszthető és megvesztegethető, lincseléshez mindig közönségnek tóduló alakok? A Horváth József játszotta, mackóforma *művezető*? A Garay József

megformálta *nyugdíjas öreg szakai*? A Varga Zoltán megjelenítette, szemüveges *diák*, aki iparosok közt settenkedik egy évig, egyetlen előtt? S mind a többiek, Szakács Györgyi egységesen matt tónusú, fakult-kopottas *munkaruháiban*? A színészek köré Székely a magyar színház és film legkarakteresebb alkalmi statisztáiból válogatott csapatot. E civil arcok és a színészarok is azt beszélik el, hogy a *Coriolanus*-ban fölvonuló római nép romlott ugyan, de nem eleve gonosz és hitvány. Ez a nép meggyötört és tanácstalan. És Coriolanust nem a gőg, nem az utálat tartja távol tőlük; sokkal inkább a nem-azonosulás. S Coriolanus nagyon tudja utálni önmagát is. Utálja a hagyománynak mondott szokásokat – a vokskoldulást –, és utálja magát, mert mégis belemegy a kutyakomédiába. Ez a coriolanusi önutálat soha nem felejthető el a néputálat mellől. S oly mérvű ugyanakkor, hogy kevésbé érzéketlen nép megtanulhatná általa utálni önmagát. De oldjuk föl az *utálat* szót: csupán a lelkiismeret-vizsgálatot, az önmagunkkal való szembenézés bátorságát, a dolgok néven nevezését és mindennek valós értéke szerinti méltánylását helyettesíti-sűríti.

Micsoda állapotok vannak Rómában! A színpad sötétje, félhomálya mindvégig jelzi. Egyének és csoportok ki s be rohangászása, ki s be óvakodása is. Teljes a fejtelenség. Teljes az összerendezetlenség. Íme, a paradoxon: a nép is Róma, Coriolanus is Róma. A nép is Rómát szereti, Coriolanus is Rómát szereti. Csak Coriolanus nem szereti a népet, és a nép nem szereti Coriolanust.

Róma, mint azóta tudjuk, örök.

Székely nagyszerű ötlete – a tétova, nevetséges kisemblerszerepek specialistájának, Hollósi Frigyesnek és a testmozgását ki tudja hányadszor átstilizáló Sinkó Lászlónak nyílt színi tapsot érdemlő pompás kivitelében – a törvényszolgák rövidke jelenete. A *szolgajelenet*. Ez a két fickó már ezerszer készítette elő tanácskozáshoz a termet. Nekik aztán mindegy, ki tanácskozik. Ismerik a dörgést. Vagy mindenesetre úgy tesznek. Véleményt mondanak, és gyorsan az ellenkezőjét is. De csak amíg kettesben vannak. Utána nem szól a szájuk, hogy ne fájjon a fejük.

Kicsit később az egyikük leül. Háttal a nézőtérnek. Még jó, ha csak hallgatózni fog.

Szépen rímel vissza erre, s a sötét, komor előadásba újra a humor színeit hozza a másik szolgajelenet. Aufidius házánál, az álruhás, száműzött Coriolanust piszkálva Újlaki Dénes hoppon maradó erőművésze és Bán János okoskodó mitugrásza hozza megint a shakespeare-i bohócparost – szokás szerint ugyanúgy belejátszatva az abszurdot a klasszikusba, mint ahogy az egész este is Beckett-hez van közelebb, mint Brecht-hez.

Az a nép, amelyet Horváth József józanságra és jóságra is hajló kézművese, Garay József sertepertelő örege, Varga Zoltán idő előtt stréberségnek indult ifjonca, e három mívesen kidolgozott alakítás testesített meg – ez az épp dolgozó vagy épp *lógó* nép ugyan több-e, kevesebb-e, mint a törvényszolgák és háziszolgák képviselte régió? Úgy tűnik, még mindig az előbbieket kívánhatják el több joggal a nép nevet. De osztottságukban, különbözőségükben is: egyformán szerencsétlenek.

Coriolanus nem zsarnok akar lenni: morális terrort akar bevezetni Rómában. A gabonainségtől megzavarodott, föltűzelt, már-már csöcselékké alantasult nép erre rá is szolgálna – de a terror nem megoldás. A közvetítés a patricius államférfiak és a plebsből kiemelkedett tisztségviselők, a tribunusok dolga lenne. Csak hogy az előbbieket már leszerepeltek a történelem e színpadán. Vajda László békülékeny Cominiusát mint nagy léggömböt fújkásszák az állandóan változó szelek. Dörner György Titus Lartiusa képtelen érdemben beleszólni az eseményekbe. Kun Vilmos csak a karját tárhatja szét: öregembert játszik, de nem bölcset. (Puskás Tamás és Márton András nevét kell még említenünk, egyfelől azzal a jelzéssel, hogy Aufidius táborában sem jobb a helyzet, mint Rómában: a legalább hitványságában erős vezér mellett ott is ingatag, jelentéktelen mindenki. Másfelől azzal a megjegyzéssel, hogy a dráma e kétségtelenül hálátlanabb szerepeit nyomatékosabbá lehetett volna tenni, ha valamiféle egyénítés történik, akár csak egyetlen vonással is. Erre Székely nem tudta vagy nem kívánta rábírni most említett színészeit.)

A két tribunus, Sicinius (Papp Zoltán) és Brutus (Balkay Géza) zavarba ejtő jelenség. Nemrég szerzett pozíciójukat féltve szítják a népharagot Coriolanus ellen, eljárásaik tisztességtelenek – de a nép nevében mégiscsak megérik a coriolanus magatartás *rossz pillanatban jött*

radikális voltának veszélyeit, a polgárháború előszelét. Papp Zoltán ördögi, Balkay Géza racionálisan praktikus számításai, gesztusai tanúsítják, miként torzíthat jellemet a poszt. Ők is munkaruhában vannak: hivatalnokruhában.

Kettejük – nem egészen közös – állását értjük, pálfordulásaikat kevésbé. A *Coriolanus*-elemzésekben sokkal pozitívabb és sokkal negatívabb megítélésükre is van példa. Székely Gábor talán épp a minden egyértelmű döntéstől féltő, taktikázó, okosnak ostoba, ostobának okos középszerűséget akarta volna leleplezni?

Az agg Menenius Agrippa az egyetlen férfiú, akit a nép és Coriolanus is tisztel, vagy legalább elfogad. Rajhona Ádám a korban, alkatban nem testére szabott szerepet ügyesen oldja meg, külsőleg és lelkileg is egyik végletből a másikba ejtve a figurát. Az esernyő, amellyel állandóan a levegőt vagy a földet döfködi, kapóra jön neki, mégsem látom túl szívesen ezt az – abszurd drámáktól amatőr-színházi produkciókig – agyonhasznált kelléket. E fogódzó híján Rajhona a kis nevetgélések, behízelgő csitítások, öreges totyorgások és hirtelen nekiiramodások mellé más gesztusokat, fogásokat is társíthatna. Így is jó, ahogyan állandóan „békepipát” nyomna a szemben állók kezébe. Ami persze nincs.

(Máthé Erzsai sajnálatos kiválásán, illetve Koós Olga örvedentes előadásmentésén kívül ez a másik pont, ahol a szereposztás döntően beleszólhatott a koncepcióba. Ha az eredeti elképzeléseknek megfelelően Major Tamás játszhatja Agrippát, vele – egyéniségével, legendájával – olyan szeretetből, tiszteletből és gyűlöletből gyúrt mögöttes világ került volna a színpadra, amellyel a szép sikert arató Rajhona szükségképp nem rendelkezhet. Major jelenlétével az előadás vallomásértéke más: erősebb lett volna.)

Cserhalmi György nem nagyurat játszik, sőt elsősorban nem is katonát (a vívó és ostromjelenetek koreográfiáját jobb lenne egyébként is elfeledni . . .), Cserhalmi prófétát játszik. Midőn *egő néppel az utca rohan*, őt a düh, a harag élteti – *hogy az ember újra s azóta is árva az emberforma pogányok hadseregében*. Dikciója majdnem mindvégig: prófétáló beszéd, az átkok beszéde. Annál nagyobb bravúr, hogy nem csupán az említett, Virgiliával közös percekben, hanem az önma-

gára döbbenés pillanataiban is csöndes meditációba tud fordulni. Harsogása általában helyénvaló, mesterségbelileg hiteles, kimunkált – a szerep kívánta hangosság, néha mégis elveti a sulykot. Ezért némaságában, csöndjeiben, visszafogott megszólalásaiban tetszik még inkább. A száműzetés-jelenetben – mikor viszontválaszul ő száműzi a népet, *ide* – és az Aufidiushoz történő bekéredzkedéskor, a megalázottságot gúnyra, a gúnyt fölényre váltva mutatkozik nagy színésznek. Coriolanusszal való találkozása maradandóan emlékezetes színházi esemény.

Nagy gondolati erővel kivitelezett, bár saját szellemi iramát a szünet után kevésbé bíró előadás ez. A kivételes erkölcsi felelősségű korszépek közé sorolódó. *Önvallomás* Székely Gábortól – természetesen nem valamiféle közvetlen önéletrajzi értelemben. Rómának kell megváltoznia, mert amíg így marad, Coriolanus is elbukik, a nép is csak zshivajog. De Róma: Coriolanus és a nép.

Eligazít-e a sötétben Cajus Marcius Coriolanus legszebb mondata: „... a magam / Móján inkább leszek szolgájuk, mint uruk / Az ő módjukon”?

Ha nem?

Akkor – „*El, mindnyájan*”.

Shakespeare: Coriolanus (Katona József Színbáz)

Az előadás szövege Eörsi István fordításának felhasználásával készült. *Dramaturg:* Duró Győző. *Díszlet:* Székely László. *Jelmez:* Szakács Györgyi. *Zeneszerző:* Sári László. *Rendező:* Székely Gábor.

Szereplők: Cserhalmi György, Rajhona Ádám, Koós Olga, Máthé Erzszi, Vajda László, Papp Zoltán, Balkay Géza, Eperjes Károly, Dörner György, Bodnár Erika, Ronyecz Mária.

